

СПАДЩИНА ФІЛОСОФІЇ МЕДИЦИНИ АНТИЧНОГО СВІТУ ЯК ПІДҐРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОГО ЛІКАРЯ

Євтушенко Ю. О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мікробіології, вірусології, імунології,
медичної фізики та інформатики*

Державний заклад «Луганський державний медичний університет»

вул. 16 Липня, 36, Рівне, Україна

orcid.org/0000-0002-7315-3337

julia.evtysenko@ukr.net

Ключові слова: антична
філософія медицини,
професійна культура лікаря,
медична освіта, етика лікаря,
підготовка медичних фахівців.

Стаття досліджує значення античної філософії медицини для формування професійної культури сучасного лікаря та обґрунтовує необхідність інтеграції її принципів у систему медичної освіти. Проаналізовано внесок античних філософських шкіл, зокрема піфагорійської, платонічної, арістотелівської, епікурейської та стоїчної, у розвиток медичних знань, етичних принципів і методології медичної практики. Особлива увага приділена вченням Гіппократа, Галена, Платона, Арістотеля, епікурейців і стоїків, які заклали основи медичної етики, гуманістичного підходу до пацієнта, індивідуалізації терапії та раціонального мислення в медицині. У статті підкреслено актуальність античних принципів у контексті сучасних викликів, таких як технологізація медицини, біоетичні дилеми, пандемії та війна в Україні. Зокрема, стоїчна стійкість і епікурейська мудрість розглядаються як важливі ресурси для підготовки військових медиків, які працюють у стресових умовах, сприяючи розвитку їхньої емоційної витримки, емпатії та навичок психологічної підтримки пацієнтів. Запропоновано педагогічні методи інтеграції античної спадщини в навчальний процес медичних ЗВО, зокрема через аналіз першоджерел, дискусії, рольові ігри, симуляційні технології та міждисциплінарний підхід, що сприяють формуванню критичного мислення, етичної свідомості та гуманістичного світогляду майбутніх лікарів.

Висновки статті підтверджують, що антична філософія медицини є не лише історичним феноменом, а й потужним інструментом для підготовки компетентних, морально стійких і гуманних фахівців, здатних поєднувати професійну майстерність із глибоким розумінням гуманістичної місії медицини. Перспективним напрямом подальших досліджень визначено вивчення впливу знань про античну медицину на формування професійної ідентичності сучасних лікарів, їхнє ставлення до пацієнтів, етичні принципи та професійну культуру.

THE LEGACY OF ANCIENT WORLD MEDICAL PHILOSOPHY AS A FOUNDATION FOR FORMING THE PROFESSIONAL CULTURE OF A MODERN PHYSICIAN

Yevtushenko Yu. O.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Microbiology, Virology, Immunology,
Medical Physics and Medical Informatics
State Establishment "Lugansk State Medical University"
16 Lypnia str., 36, Rivne, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7315-3337
julia.evtysenko@ukr.net*

Key words: *ancient philosophy of medicine, the professional culture of a doctor, medical education, medical ethics, training of medical specialists.*

The article explores the significance of ancient medical philosophy in shaping the professional culture of modern physicians and substantiates the need to integrate its principles into the medical education system. It analyzes the contributions of ancient philosophical schools, including Pythagorean, Platonic, Aristotelian, Epicurean, and Stoic, to developing medical knowledge, ethical principles, and medical practice methodology. Special attention is given to the teachings of Hippocrates, Galen, Plato, Aristotle, Epicureans, and Stoics, which laid the foundations for medical ethics, a humanistic approach to patients, individualized therapy, and rational thinking in medicine.

The article highlights the relevance of ancient principles in addressing modern medical challenges, such as the technologization of medicine, bioethical dilemmas, pandemics, and the war in Ukraine. Stoic resilience and Epicurean wisdom are considered vital resources for training military medics who work under stress. These philosophies foster emotional endurance, empathy, and psychological support skills in medics (all of which are crucial for patient care). Pedagogical methods for integrating ancient heritage into medical education are proposed, including analysis of primary sources, discussions, role-playing, simulation technologies, and interdisciplinary approaches, which promote critical thinking, ethical awareness, and a humanistic worldview among future physicians.

The conclusions confirm that the ancient philosophy of medicine is not only a historical phenomenon but also a powerful tool for training competent, morally stable, and humane specialists who can combine professional skills with a deep understanding of the humanistic mission of medicine. A promising research direction is to study how knowledge of ancient medicine influences modern physicians' professional identity, attitudes toward patients, ethical principles, and professional culture.

Постановка проблеми. Сучасна медична освіта стикається з низкою викликів, пов'язаних із зростаючими вимогами до професійної компетентності лікарів, швидким розвитком медичних технологій та необхідністю забезпечення високого рівня етичної відповідальності медичних фахівців. У цих умовах особливої актуальності набуває формування професійної культури майбутніх лікарів, яка передбачає не лише володіння сучасними медичними знаннями та навичками, а й розуміння гуманістичних засад медицини, етичних принципів та філософських основ лікарської діяльності. Одним із можливих підходів до вирі-

шення цієї проблеми є звернення до спадщини античної філософії медицини, яка заклала фундаментальні принципи лікарської етики, гуманізму, індивідуалізованого підходу до пацієнта та усвідомлення суспільної ролі лікаря. Незважаючи на значний вплив античної медичної думки на формування європейської системи охорони здоров'я, її освітній потенціал у сучасній підготовці лікарів залишається недостатньо розкритим. Таким чином, постає науково-практична проблема, що полягає у необхідності теоретичного обґрунтування значення античної філософії медицини для формування професійної культури лікаря та роз-

робки шляхів інтеграції її принципів у систему медичної освіти. Вирішення цієї проблеми сприятиме підготовці фахівців, які поєднуютимуть високий рівень професійної компетентності з гуманістичним світоглядом, етичними цінностями та здатністю до критичного мислення у складних клінічних та морально-етичних ситуаціях.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Внесок вітчизняних та зарубіжних дослідників у вивчення історії античної медицини є фундаментальним і багатограним. Так, науковці О. Й. Немировський, В. І. Кузіщин, С. Ковнер та О. Грандо створили унікальні наукові праці, які комплексно розкривають еволюцію медичних знань у давньому світі. [2, с. 8]. Сучасна інтерпретація їхніх досліджень дозволяє переосмислити витоки професійної медичної культури, простежити еволюцію лікарської етики, зрозуміти глибинні механізми формування медичного знання. Дослідження провідних істориків медицини, таких як Г. Глязер, Л. Менсьє, С. А. Верхатський, П. Ю. Заблудовський, Б. Д. Петров, створили унікальну наукову панораму розуміння внеску Гіппократа та Галена в розвиток медичної науки [5, с. 7]. Вчені не просто реконструювали біографічні факти, але здійснили глибокий герменевтичний аналіз лікарських практик та філософських поглядів цих визначних особистостей. Принципово важливо, що ці дослідники представили Гіппократа та Галена не лише як лікарів, але як фундаторів нового типу раціонального мислення в медицині. Сучасне переосмислення їхніх досліджень дозволяє реконструювати генезис медичного знання, зрозуміти витоки професійної медичної культури, простежити механізми формування лікарської етики. Дослідження В. Д. Дідуха та інших науковців репрезентує глибокий та багатовимірний аналіз етичних парадигм античної медицини, демонструючи їх фундаментальне значення для сучасної медичної практики [7, с. 128]. На нашу думку, принципово важливо, що автори не лише описують історичні факти, але й демонструють неперервність гуманістичної традиції в медицині, показуючи актуальність античних етичних настанов для сучасної медичної практики.

Сучасні дослідження підкреслюють зв'язок між філософією та медициною в античності, де лікар виступав не лише як фахівець з лікування тіла, але й як наставник, відповідальний за моральний і духовний стан пацієнта. Цей цілісний підхід є актуальним для сучасної медицини, де велику роль відіграє психоемоційний стан пацієнта та його взаємодія з лікарем. Тому медична освіта має включати вивчення античної медицини для формування у майбутніх лікарів цілісного бачення здоров'я та розуміння важливості психоемоційного контакту з пацієнтом.

Мета статті – дослідження та теоретичне обґрунтування значення античної філософії медицини для формування професійної культури сучасного лікаря та визначення шляхів впровадження її принципів у освітній процес медичних ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Сучасні виклики глобальної медицини, такі як пандемія COVID-19 та війна в Україні, актуалізують питання етичних засад медицини, професійної відповідальності лікаря та гуманістичного ставлення до пацієнта в умовах екстремальних ситуацій. У цьому контексті звернення до філософських основ античної медицини є особливо важливим для формування цілісного професійного світогляду сучасних лікарів [9, с. 7]. Адже саме в кризові часи, коли цінність людського життя ставиться під сумнів, а професійні виклики сягають свого апогею, ми звертаємось до глибинних цінностей, що лежать в основі медичної професії.

Звернення до філософських основ античної медицини є особливо важливим для формування цілісного професійного світогляду сучасних лікарів. У сучасному світі, за словами Я. М. Попович, лікар дедалі рідше виступає лише як спостерігач – сьогодні він більше зосереджується не на вислуховуванні скарг пацієнта, а на використанні діагностичних методів та технологій [8, с. 15]. Проте, попри стрімкий розвиток технологій, фундаментальні принципи медицини, закладені в античності, зберігають актуальність і сьогодні, поєднуючи системний підхід до здоров'я, етичні засади лікарської діяльності та відповідальність перед суспільством [11, с. 9].

Особливу роль у становленні медицини відіграли античні філософські школи [4, с. 44]. Такі лікарі-філософи, як Гіппократ і Гален, заклали основи медичної етики, які й досі залишаються актуальними для сучасної практики. Ця багата спадщина античної медицини продовжує зберігати своє значення у наш час.

У сучасну епоху, коли медична освіта зазнає суттєвих трансформацій під впливом цифрових технологій, глобалізації та міждисциплінарної інтеграції, звернення до античної спадщини набуває особливого значення. Вивчення філософських основ медицини, закладених в античності, допомагає майбутнім лікарям не лише краще зрозуміти історичні витоки своєї професії, але й сформувати цілісний професійний світогляд. Звернення до античної філософської спадщини є не просто даниною традиції, а життєво необхідним елементом для формування сучасного лікаря – професіонала, здатного поєднувати технологічну ефективність з глибоким гуманізмом. Аналізуючи античну спадщину в контексті сучасної медичної освіти, ми можемо краще зрозуміти універсальні

принципи лікарської професії, які залишаються незмінними попри всі технологічні революції та соціальні трансформації. Це дозволяє формувати у майбутніх лікарів не лише професійні компетенції, але й глибоке розуміння гуманістичної місії медицини та її фундаментальних цінностей, таких як милосердя, співчуття та повага до людської гідності.

Аби глибше усвідомити ці фундаментальні цінності, важливо звернутися до методологічних підходів, що використовуються у вивченні філософії античної медицини. Різні наукові школи та дослідники пропонують власні інтерпретації цієї спадщини, аналізуючи її крізь призму історії, етики, педагогіки та медичної практики. Огляд цих підходів дозволить не лише систематизувати знання про античну медицину, а й окреслити її роль у сучасній медичній освіті.

Так, історико-філософський підхід розглядає медицину античності як результат еволюції від міфологічного світосприйняття до раціонального наукового мислення. Філософські школи цього періоду відіграли ключову роль у формуванні медичних знань, закладаючи основи для розуміння природи людини, здоров'я та хвороби. Зокрема, ідеї, сформульовані в античній філософії, стали фундаментом для розвитку діагностичних і терапевтичних методів, що вплинули на подальший розвиток медичної науки.

Культурологічний підхід розглядає античну медицину як невід'ємну складову культурного розвитку суспільства. У цей період, коли медицина відокремлювалася від міфології та релігії, Гіппократ та його послідовники заклали фундаментальні основи лікарської етики, створивши модель професійної поведінки, де поєднуються фахові знання та моральні якості лікаря. «Гіппократова присяга» стала універсальним етичним кодексом медичної професії, демонструючи нерозривний зв'язок медицини з культурою, філософією та етикою античного світу, що зберігає актуальність і в сучасній медичній практиці. Цей культурологічний погляд на медицину допомагає нам не тільки краще зрозуміти історичні витоки лікарської професії, але й побачити її глибинний зв'язок з культурою, філософією та етикою античного світу. Адже саме тут, у пошуках істини та прагненні допомогти людині, зародилися ті ідеали, які й сьогодні є основою медичної практики.

Системний підхід розкриває взаємозв'язок між філософськими концепціями античності та практичною медициною. Яскравим прикладом є теорія гуморальної патології Галена, розроблена на основі ідей Платона та Арістотеля, яка демонструє вплив філософської думки на формування медичних знань. Застосування системного підходу в сучасній медичній освіті, що поєднує

історичний, філософський та медичний аспекти, сприяє розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти та формуванню цілісного розуміння медицини як складної системи, що розвивається під впливом культурних, соціальних та інтелектуальних чинників.

Етико-деонтологічний напрямок вивчає формування та трансформацію етичних засад медичної професії від античності до сучасності. Особливої актуальності цей підхід набуває в контексті новітніх біоетичних викликів, пов'язаних із розвитком генетичних технологій, трансплантології та репродуктивної медицини. Дослідження демонструють, що античні моральні принципи медицини не є статичними правилами, а динамічною системою, що адаптується до сучасних умов, зберігаючи фундаментальні цінності професії – повагу до життя, конфіденційність та відповідальність. Впровадження етико-деонтологічного підходу в медичну освіту сприяє формуванню у майбутніх лікарів не лише професійних компетенцій, але й високих моральних якостей.

Компаративістський підхід Верхатського та Заблудовського надає унікальну можливість глибоко проаналізувати історію медицини через порівняння античних і сучасних методів лікування. Цей метод виявляє фундаментальні принципи медичної науки: індивідуалізоване лікування, профілактику захворювань та значення доказової медицини. Значна частина античних практик, особливо методи діагностики та збір анамнезу, залишаються актуальними в сучасній медицині та є основою клінічних досліджень. Порівняльний аналіз дозволяє критично оцінити сучасні методи лікування, простежити еволюцію уявлень про хвороби та фактори, що вплинули на розвиток медицини. Особливо важливим є дослідження етичних аспектів медицини в історичній перспективі, що демонструє зміни у розумінні лікарської відповідальності та прав пацієнтів. Такий підхід сприяє формуванню критичного мислення у медиків та глибшому розумінню медицини як невід'ємної складової загальнолюдської культури [1].

Дослідження античної медичної спадщини демонструють еволюцію наукових підходів: від історико-філософського до культурологічного та етико-деонтологічного. Кожен із них розкриває різні аспекти античної медицини, але сучасна освіта вимагає їх інтеграції для формування цілісного розуміння цього феномену. Особливо важливим є міждисциплінарний підхід, який охоплює історичний, науковий та етичний виміри античної медицини. Її етичні засади мають ключове значення для формування морально-етичних цінностей майбутніх лікарів. Аналіз історичних джерел не лише розкриває витоки медицини, а

й допомагає вирішувати сучасні професійні та етичні виклики, збагачуючи навчальні програми та поглиблюючи розуміння розвитку медицини як науки.

Аналіз наукових підходів до вивчення античної медицини дає змогу глибше усвідомити її значення. Зокрема, варто розглянути, як філософське мислення сприяло формуванню медичних знань і практик, а також впливало на розвиток педагогічних ідей та методів навчання в давнину, що в подальшому стало основою для становлення історії педагогіки як науки.

Античні мислителі створили унікальну модель взаємодії між природною філософією та медициною, у якій спостереження за природними явищами формували цілісне розуміння здоров'я людини. Такий підхід визначив освітню парадигму, де навчання медицині було нерозривно пов'язане з осягненням фундаментальних законів природи. Як видно з ілюстрації нижче, природна філософія заклала міцний фундамент для медицини, сформувавши її системний підхід, етичні засади та принципи логічного аналізу (рис. 1).

Синтез філософії та медицини створив унікальну освітню модель, де практичні навички лікаря гармонійно поєднувалися з глибоким теоретичним осмисленням природи здоров'я та хвороби. У сучасному контексті медичної освіти ця модель не лише зберегла свою актуальність, а й набула нового значення, підкреслюючи важливість критичного мислення, етичної відповідальності та міждисциплінарного підходу. Інтеграція фундаментальних філософських принципів у підготовку медичних фахівців сприяє формуванню всебічно розвинених лікарів, здатних не лише ефективно лікувати, а й усвідомлювати моральні та соціальні аспекти медицини.

Розглянувши багатогранний вплив філософського мислення на розвиток медичної науки, доцільно перейти до аналізу конкретних філософських шкіл античності та їхнього внеску у формування медичних знань. Кожна з цих шкіл запропонувала власне бачення природи людини, здоров'я та методів лікування, що суттєво вплинуло на подальший розвиток медичної теорії та практики.

Натурфілософська спадщина античного світу, зокрема роботи піфагорійської школи, заклала важливі основи для розуміння медицини та здоров'я людини, які є актуальними й сьогодні в контексті сучасної медичної освіти. Піфагорійська концепція здоров'я як гармонійного стану організму започаткувала цілісне розуміння людського тіла. Вона включала математичне осмислення здоров'я через числові співвідношення, музикотерапію як засіб відновлення балансу організму, системи дієтології. Ці принципи перегукуються із сучасною інтегративною медициною та біопсихосоціальною моделлю здоров'я.

Продовжуючи розгляд впливу античної натурфілософії на розвиток медичної думки, звернемося до вчення Геракліта, яке збагатило медицину концепцією динамічної рівноваги. Так, Геракліт розглядав здоров'я як динамічний процес саморегуляції. Його ідеї стали основою для сучасних концепцій гомеостазу та адаптаційних механізмів організму. Інтеграція цієї концепції в освітній процес може сприяти глибшому усвідомленню студентами-медиками складних біологічних процесів, що відбуваються під час хвороби та одужання.

Особливе місце в історії медицини посідає постать Гіппократа, чий внесок важко переоцінити. Він здійснив справжню революцію в медичному мисленні, відійшовши від містич-

Рис. 1. Вплив природної філософії на медицину

но-релігійних пояснень хвороб на користь раціонально-емпіричного підходу. Його принципи, такі як індивідуалізація підходу до кожного пацієнта, пріоритет об'єктивної діагностики, клінічне спостереження та орієнтація на природні механізми одужання, досі формують основу медичної освіти. Етична спадщина Гіппократа, зокрема принцип «*primum non nocere*» («передусім не нашкодь»), залишається наріжним каменем медичної етики і професійної деонтології [10, с. 41].

Філософія Платона і Арістотеля також значно вплинула на медицину. Платон у своїх діалогах наголошував на гармонії тіла і душі, превентивній медицині та комплексному підході до здоров'я. Арістотель заклав основи анатомії та фізіології, розглядаючи організм як єдину систему, що функціонує за певними закономірностями. Його ідеї передували розвитку сучасної доказової медицини.

Подальший розвиток античної медичної думки найяскравіше втілюється у філософських вченнях епікурейців та стоїків, які збагатили розуміння професійної культури лікаря концепціями, що зберігають актуальність і для сучасної медичної освіти. Так, епікурейська традиція, що підкреслює важливість душевного спокою (атараксії) та мінімізації страждань, сприяє формуванню емоційної стійкості лікарів, особливо тих, хто працює в умовах війни. Ці принципи допомагають розвивати професійну витримку, емпатію та навички психологічної підтримки постраждалих. Особливого значення набуває епікурейський підхід до подолання страху та тривоги. Це безцінний ресурс у підготовці військових медиків та лікарів, які працюють у прифронтових зонах, де психологічне напруження є постійним. Військові медики, які опановують методи емоційної саморегуляції, ефективніше працюють у стресових ситуаціях. Збагачена епікурейськими ідеями, сучасна медична освіта в Україні формує нову генерацію лікарів, які поєднують професійну майстерність із глибоким розумінням психологічних аспектів лікування травм війни.

Паралельно з епікурейською традицією розвивалося вчення стоїків, які вбачали шлях до внутрішньої гармонії через культивування мужності, досягнення природного порядку та свідоме прийняття долі. Стоїцизм, з його акцентом на дисципліну розуму, чесноти та прийняття долі, став основою професійної етики лікаря. Стоїчні принципи допомагають медикам діяти відповідально в умовах обмежених ресурсів, зберігати стійкість і неупередженість. Ці принципи стоїцизму знаходять своє відображення у щоденній роботі українських медиків, які, попри обстріли, польові умови та нестачу ресурсів, продовжують виконувати свій професійний обов'язок. Українські лікарі

демонструють незламність духу, самовідданість та професіоналізм, виконуючи свій обов'язок навіть у найскладніших умовах.

Поєднання стоїчної витримки та епікурейської мудрості створює міцний фундамент для підготовки лікарів, здатних не лише опанувати професійні навички, а й ефективно працювати в кризових ситуаціях. Інтеграція цих філософських традицій у медичну освіту сприяє формуванню нового покоління гуманних, стійких і відповідальних фахівців.

Античні філософські школи заклали фундамент етичного кодексу лікаря, зокрема через Клятву Гіппократа, яка залишається зразком медичної етики і донині. Найбільший вплив мали стоїцизм та епікурейство. Стоїки, серед яких Зенон, Сенека та Марк Аврелій, наголошували на розумі, моральній стійкості та чеснотах, таких як мудрість, справедливість, мужність і самоконтроль, що відобразилося у сучасних медичних кодексах. Натомість епікурейці, зокрема Епікур, акцентували увагу на психоемоційній рівновазі лікаря, запобіганні професійному вигоранню та важливості довірливих стосунків із пацієнтом.

У сучасній медичній освіті, попри технологічний прогрес, гуманістичні цінності античності залишаються ключовими. Вони втілюються через пацієнтоорієнтований підхід, біоетику та академічну доброчесність, формуючи моральні засади майбутніх лікарів. Впровадження історико-етичних підходів у навчальний процес сприяє підготовці висококваліфікованих, морально стійких фахівців, які не просто лікують, а зберігають людську гідність та виявляють співчуття у професійній діяльності.

Попри значний часовий розрив, антична медицина й досі відіграє важливу роль у формуванні професійної культури сучасного лікаря. Її вплив проявляється у формуванні гуманістичних ідеалів, розвитку лікарського мислення, становленні медичної освіти та науки. Розглянемо детальніше практичне значення античної спадщини для підготовки сучасних медичних кадрів.

Одним із ключових аспектів античної медицини було визнання найвищої цінності людського життя та необхідності гуманного ставлення до пацієнта. Давньогрецькі лікарі, такі як Гіппократ, Гален, Цельс, наголошували на відповідальності лікаря перед хворим, дотриманні принципу «не нашкодь» та важливості емпатії у медичній практиці, що в сучасній медицині особливо важливо в умовах технологізації. Адже саме вони нагадують лікарю про те, що за складними медичними приладами та технологіями завжди стоїть людина – унікальна, неповторна особистість, яка потребує не тільки професійної допомоги, але й співчуття, розуміння та поваги.

Проте, чи обмежується вплив античної медицини лише гуманістичними цінностями? Звичайно, ні! Антична медицина була невід'ємною частиною філософського дискурсу. Філософські принципи, такі як раціональність, критичне мислення та прагнення до істини, відіграли важливу роль у формуванні лікарського мислення. Сократівський метод діалогу, аристотелівська логіка, епікурейське вчення про здоров'я – ці та інші філософські ідеї знайшли своє відображення у медичній практиці античності та продовжують впливати на сучасну медицину. У сучасній медичній освіті ці філософські засади реалізуються через навчання клінічного мислення, формування етичної відповідальності через розбір реальних клінічних кейсів і моральних дилем, розвиток стресостійкості у студентів-медиків шляхом практичних занять та тренінгів із медичної психології.

Наукова спадщина Гіппократа, Галена, Діоскорида та Цельса заклала основи систематизації медичних знань, розвитку анатомії, фармакології та навчання. Їхні підходи продовжують реалізовуватися у сучасній медичній освіті через проблемно-орієнтоване навчання, симуляційні технології та доказову медицину.

Вивчення античної спадщини допомагає формувати не лише професійні знання, а й етичну відповідальність, гуманність і критичне мислення. Таким чином, антична медицина залишається невід'ємною складовою підготовки компетентних і чуйних лікарів, здатних поєднувати високий професіоналізм з глибоким розумінням гуманістичної місії медицини.

Антична медицина – це не лише історичний феномен, а й потужний інструмент для формування професійної культури сучасних лікарів. Її спадщина охоплює наукові відкриття, методи лікування, етичні принципи та гуманістичні ідеали, які залишаються актуальними й сьогодні. Інтеграція цих знань у навчальний процес сприяє розвитку критичного мислення, етичної свідомості та історичної обізнаності майбутніх лікарів. Для цього використовують різноманітні методи навчання, що дозволяють здобувачам вищої освіти краще засвоїти матеріал та сформувати ключові компетентності:

- традиційні форми навчання (лекції, робота з першоджерелами) допомагають зрозуміти історію медицини та її етичні засади;
- активні методи навчання (дискусії, рольові ігри, симуляції) сприяють аналітичному мис-

ленню, комунікативним навичкам і застосуванню знань у практиці;

- дослідницька діяльність (наукові проекти, конференції) розвиває академічну грамотність і системний аналіз;

- міждисциплінарний підхід поєднує медицину з філософією, історією та культурою, формуючи цілісне бачення професії.

Інтеграція знань про античну медицину в навчальний процес є важливим чинником формування професійної культури майбутніх лікарів. Поєднання історико-філософських підходів, аналізу першоджерел та інтерактивних методів навчання сприяє розвитку критичного мислення, етичної свідомості та відповідального ставлення до професії. Упровадження цих педагогічних аспектів у навчальний процес медичних ВНЗ сприяє формуванню лікарів нової генерації, які поєднують професійні знання з високими морально-етичними якостями та гуманістичними цінностями.

Висновки та перспективи досліджень.

Отже, проведене дослідження підтвердило значення античної філософії медицини для формування професійної культури майбутнього лікаря та окреслило шляхи її інтеграції в сучасну медичну освіту. Дослідження основних філософських шкіл античності показало, що їхні ідеї заклали підґрунтя для формування медичних знань і сприяли розвитку наукового підходу до розуміння здоров'я та хвороб, а їхні етичні принципи, зокрема клятва Гіппократа, залишаються актуальними. Виділено ключові аспекти, важливі для сучасної медицини: гуманістичний підхід, повага до гідності пацієнта, індивідуалізація терапії та етична відповідальність лікаря. Запропоновано ефективні методи навчання, зокрема аналіз античних текстів і дискусії, що розвивають критичне мислення та гуманістичний світогляд. Впровадження цих ідей сприятиме підготовці лікарів із високим професіоналізмом та глибоким усвідомленням гуманістичних цінностей медицини.

Перспективним напрямом подальших досліджень ми вбачаємо в дослідженні впливу античної медицини на формування професійної ідентичності сучасних лікарів, тобто як знання про античну медицину впливає на формування професійної ідентичності сучасних лікарів, їхнє ставлення до пацієнтів, етичні принципи та професійну культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верхратський С. А., Заблудовський П. Ю. Історія медицини. Київ : Вища школа, 1991. 432 с.
2. Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах. Львів: Вид-во «Афіша», 2004. 376 с.
3. Грандо О. А. Подорож у минуле медицини. Київ : РВА «Тріумф», 1995. 176 с.

4. Каценко А. Л., Устенко Р. Л., Свінцицька Н. Л. [та ін.] Роль філософської думки у становленні медицини. *Modern directions of scientific research development : proceedings of IV International Scientific and Practical Conference*, Chicago, USA, September 28–30. 2021. Chicago, 2021. P. 43–50. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/16720>.
5. Коваль Ю. І. Давньогрецька медицина за працями Гіппократа та Теофраста : дипломна робота бакалавра / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2023. 64 с.
6. Ковнер С. Історія медицини. Київ, 1878. 239 с.
7. Наумова У. О., Дідух В. Д., Наумова Л. В., Мілевська-Вовчук Л. С. Філософські засади античної медицини. *Вісник медичних і біологічних досліджень*. 2022. Том 1. № 11. С. 127–130. DOI: 10.11603/bmbr.2706-6290.2022.1.12720.
8. Попович Я. М. Синтез філософії та медицини: виникнення біоетичних проблем у медицині, аналіз філософії та медицини на основі їх співпраці і взаємозбагачення. *Медсестринство*. 2018. № 2. С. 15–18. DOI: <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2018.2.9157>.
9. Утюж І. Г., Мегрелішвілі М. О. Історія медицини: курс лекцій для магістрів 1–3 курсів медичних факультетів денної форми навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальностей 221 «Стоματοлогія», 222 «Медицина», 228 «Педіатрія». Запоріжжя : ЗДМУ, 2021. 132 с.
10. Хрол Н. В. Етика і деонтологія в медичній психології. *Медична психологія*. 2022. № 20. С. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.26565/2312-5675-2022-20-06>.
11. Чайка В. В. Джерела з історії розвитку медичних знань періоду античності : кваліфікаційна робота магістра / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2023. 80 с.

REFERENCES

1. Verkh ratskyi, S.A., & Zabludovskyi, P.Yu. (1991) *Istoriia medytsyny [History of medicine]*. Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
2. Hanitkevych, Ya. (2004). *Istoriia ukrainskoi medytsyny v datakh ta imenakh [History of Ukrainian medicine in dates and names]*. Lviv: Afisha [in Ukrainian].
3. Hrando, O.A. (1995). *Podorozh u mynule medytsyny [Travel to the past of medicine]*. Kyiv: RVA «Triumf» [in Ukrainian].
4. Katsenko, A.L., Ustenko, R.L. & Svintsytska, N.L. [ta in.] Rol filosofskoi dumky u stanovlenni medytsyny [The role of philosophical thought in the development of medicine]. *Proceedings from Modern directions of scientific research development: proceedings of IV International Scientific and Practical Conference*. (pp. 43–50). Chicago: BoScience Publisher. URI: <https://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/16720> [in Ukrainian].
5. Koval, Yu.I. (2023). Davnohretska medytsyna za pratsiamy Hippokrata ta Teofrasta [Ancient Greek medicine according to the works of Hippocrates and Theophrastus]. *Bachelor's thesis*. Odesa: Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I.I. Mechnykova [in Ukrainian].
6. Kovner, S. (1878). *Istoriia medytsyny [History of medicine]*. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Naumova, U.O., Didukh, V.D., Naumova, L.V., & Milevska-Vovchuk, L.S. (2022). Filosofski zasady antychnoi medytsyny [Philosophical foundations of ancient medicine]. *Visnyk medychnykh i biolohichnykh doslidzhen – Journal of medical and biological research*. T 1, 11, 127–130. DOI: 10.11603/bmbr.2706-6290.2022.1.12720 [in Ukrainian].
8. Popovych, Ya.M. (2018). Syntez filosofii ta medytsyny: vynykennia bioetychnykh problem u medytsyni, analiz filosofii ta medytsyny na osnovi yikh spivpratsi i vzaiemozbahachennia [Synthesis of philosophy and medicine: emergence of bioethical problems in medicine, analysis of philosophy and medicine on the basis of their cooperation and mutual enrichment]. *Medsestrynstvo – Nursing*, 2, 15–18. DOI: <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2018.2.9157> [in Ukrainian].
9. Utiuzh, I.H., & Mehrelshvili, M.O. (2021). *Istoriia medytsyny [History of medicine]*. Zaporizhzhia: ZDMU [in Ukrainian].
10. Khrol, N.V. (2022). Etyka i deontolohiia v medychnii psykholohii [Ethics and deontology in medical psychology]. *Medychna psykholohiia – Medical psychology*, 20, 39–43. DOI: <https://doi.org/10.26565/2312-5675-2022-20-06> [in Ukrainian].
11. Chaika, V.V. (2023). Dzherela z istorii rozvytku medychnykh znan periodu antychnosti [Sources on the history of the development of medical knowledge of the period of antiquity]. *Master's thesis*. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University [in Ukrainian].